

Koncepcja Smart Villages na obszarach górskich i podgórskich

dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN
współpraca: mgr Łukasz Komorowski

15 grudnia 2021 r.

50

1971-2021

www.skalin.pl
skalinowski@irwirpan.waw.pl

Plan prezentacji

- Wprowadzenie
- Kwestie językowe
- Dlaczego należy mówić o smart villages?
- Smart villages – jak to się zaczęło...
- Rekomendacje
- Przykłady
- Podsumowanie

Co to znaczy „smart”? Kwestie językowe

- Smart (ang.) * – inteligentny, mądry, sprytny, elegancki, modny, szykowny, bystry, cwany.
- Nie ma idealnego i precyzyjnego tłumaczenia słowa „smart” na język polski.
- Początkowo posługiwano się pojęciem „inteligentnej wioski”, przy czym w opinii wielu osób (w tym mieszkańców wsi) określenie to jest niefortunne – inteligentny może być bowiem człowiek. Poza tym, istnienie wsi inteligentnych oznacza, że na drugim biegunie znajdują się też takie, które są „nieinteligentne”.
- W ostatnim czasie coraz częściej stosowanym pojęciem jest po prostu „smart village” lub „smart wieś”.

Dlaczego należy mówić o smart villages?

Wiele obszarów wiejskich w Europie zmaga się z podobnymi, globalnymi procesami: odpływem młodych ludzi, starzeniem się społeczeństwa, zanikiem podstawowych usług, brakiem środków na inwestycje. Mówi się o tzw. zagrożeniu błędnym kołem upadku wsi.

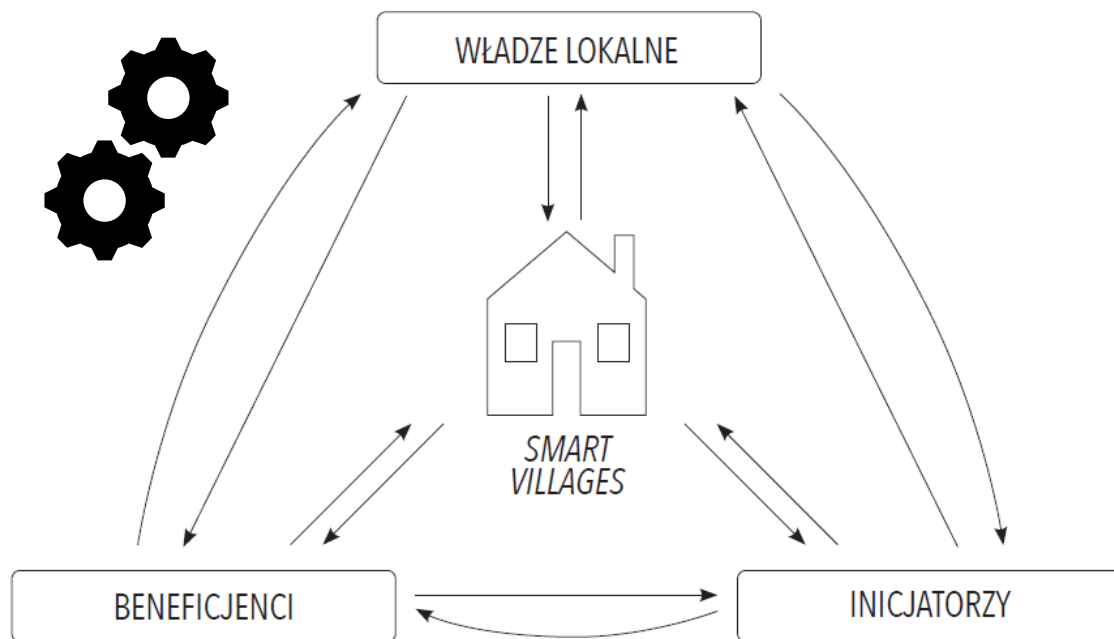
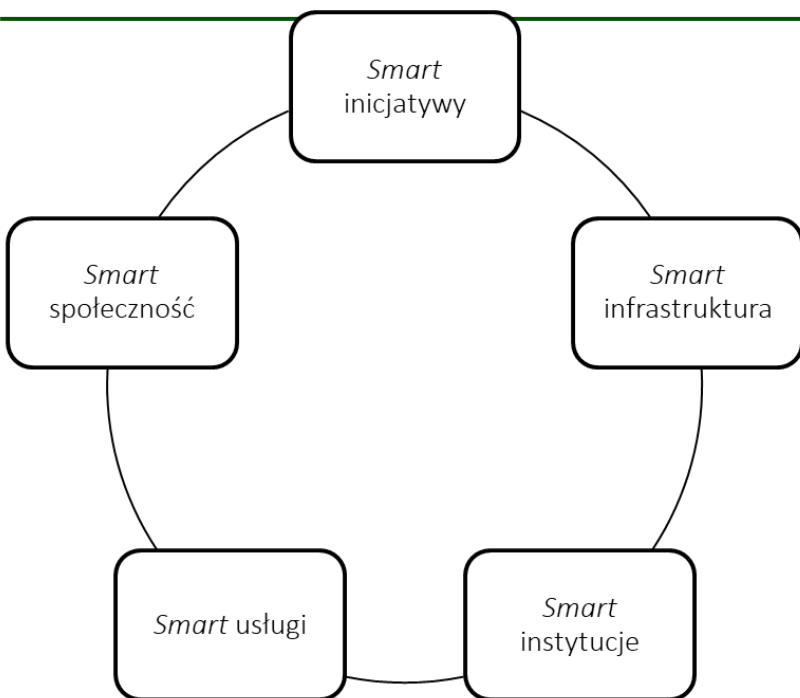
Źródło: ENRD 2018.

Dlaczego należy mówić o smart villages?

Błędne koło upadku wsi

- Decyzja o przeprowadzce do innego miejsca – powoduje szereg konsekwencji dla gminy, m.in. spadek dochodów budżetowych, zerwanie więzi społecznych. Zmniejsza się także gęstość zaludnienia, a odległości między zamieszkanymi gospodarstwami domowymi zwiększają się.
- Władza lokalna dysponuje coraz mniejszymi środkami na inwestycje, jest bardziej powściągliwa w wydatkach, a świadczenie wielu dotychczasowych usług staje się nieuzasadnione ekonomicznie.
- Gmina staje się coraz mniej atrakcyjna zarówno dla inwestorów, jak i mieszkańców. Nie powstają nowe miejsca pracy w firmach, a rynek pracy opiera się na sektorze publicznym lub rolnictwie.
- Koło domyka się – wyjeżdżają kolejni mieszkańcy, zwłaszcza osoby w sile wieku wraz z dziećmi.

Smart villages

Źródło: Komorowski i Stanny 2020; Kalinowski, Komorowski, Rosa 2021, s. 109.

Smart villages – najważniejsze elementy

- **Koncepcja smart villages nie przewiduje żadnej zamkniętej palety działań, która wyczerpywałaby jej praktyczne zastosowanie.**
- Dla zrozumienia koncepcji można jednak wskazać pewne obszary tematyczne działań wraz z przykładami.
- Takie spojrzenie ułatwia późniejsze identyfikowanie potrzeb we własnym otoczeniu.
- **UWAGA!** Każda wieś (lub szerzej gmina) ma swoje własne mocne i słabe strony oraz staje przed różnymi szansami i zagrożeniami: kopiowanie 1:1 rozwiązań podpatrzonych gdzieś indziej może nie zadziałać.

Rekomendacje wobec Smart Villages

50

1971-2021

Rekomendacje szczegółowe (wybrane) – na podstawie badań IRWiR PAN

Kontynuowanie w politykach unijnych i krajowych wsparcia obszarów szczególnie wykluczonych cyfrowo pod względem infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej.

Zachęcanie w programach unijnych i krajowych do tworzenia stowarzyszeń, lokalnych partnerstw i wspierania wymiany doświadczeń dotyczących podejścia do inteligentnych wsi.

Utrzymanie dotychczasowych programów oraz wzbogacenie oferty szkoleń, warsztatów, wizyt studyjnych, tutoringu dla liderów lokalnych i osób aspirujących do tego miana.

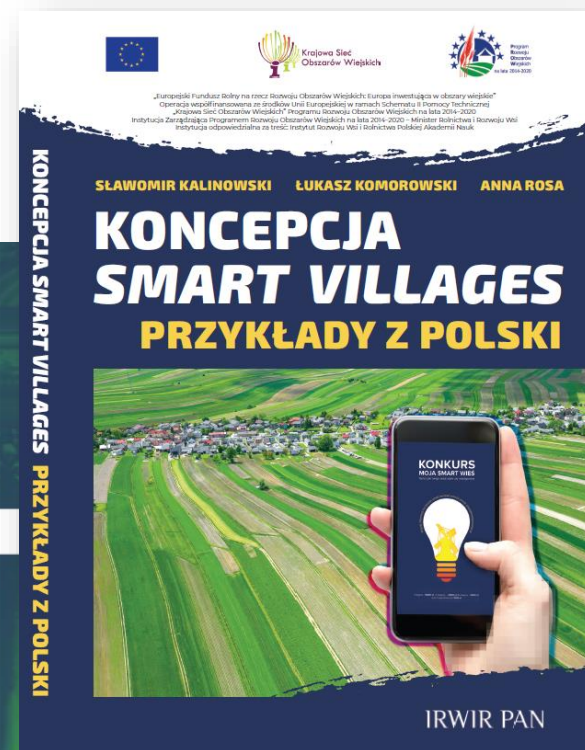
Stworzenie w gminach specjalnego systemu finansowania, który umożliwiłby wdrożenie odpornych smart rozwiązań, ułatwiających wsparcie lokalnych liderów w podejmowanych przez nich działaniach.

Nagradzanie i promowanie liderów i społeczności lokalnych, które dokonują smart zmian.

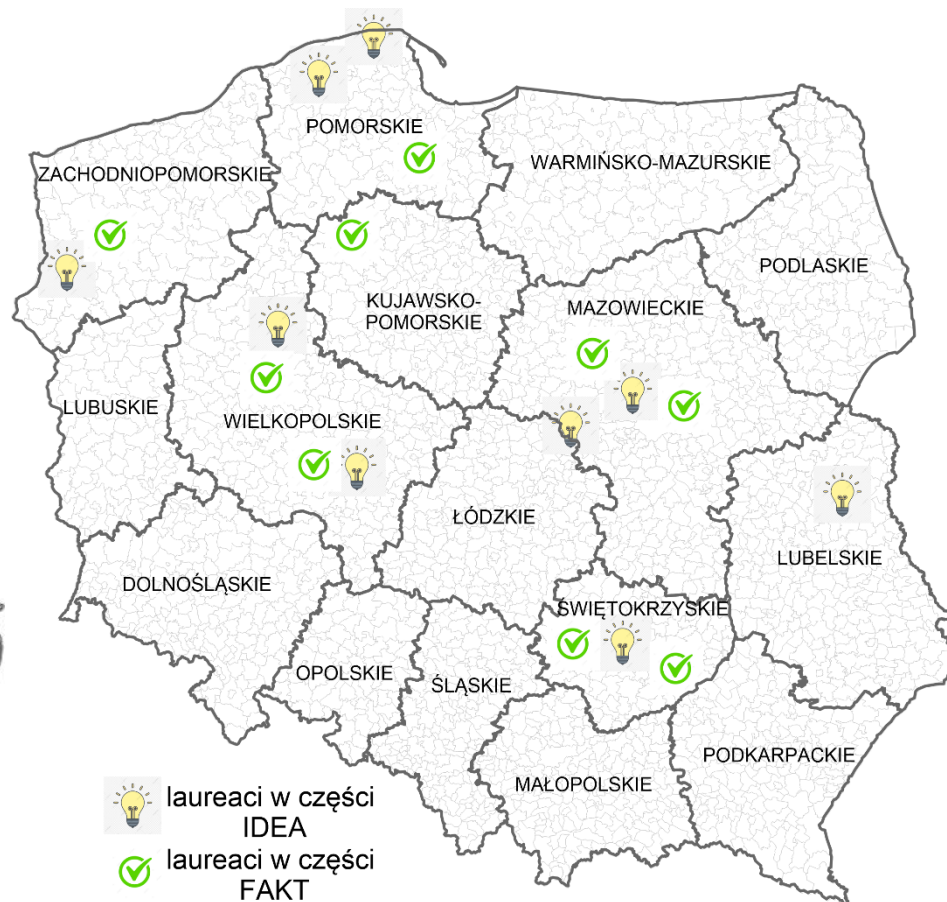
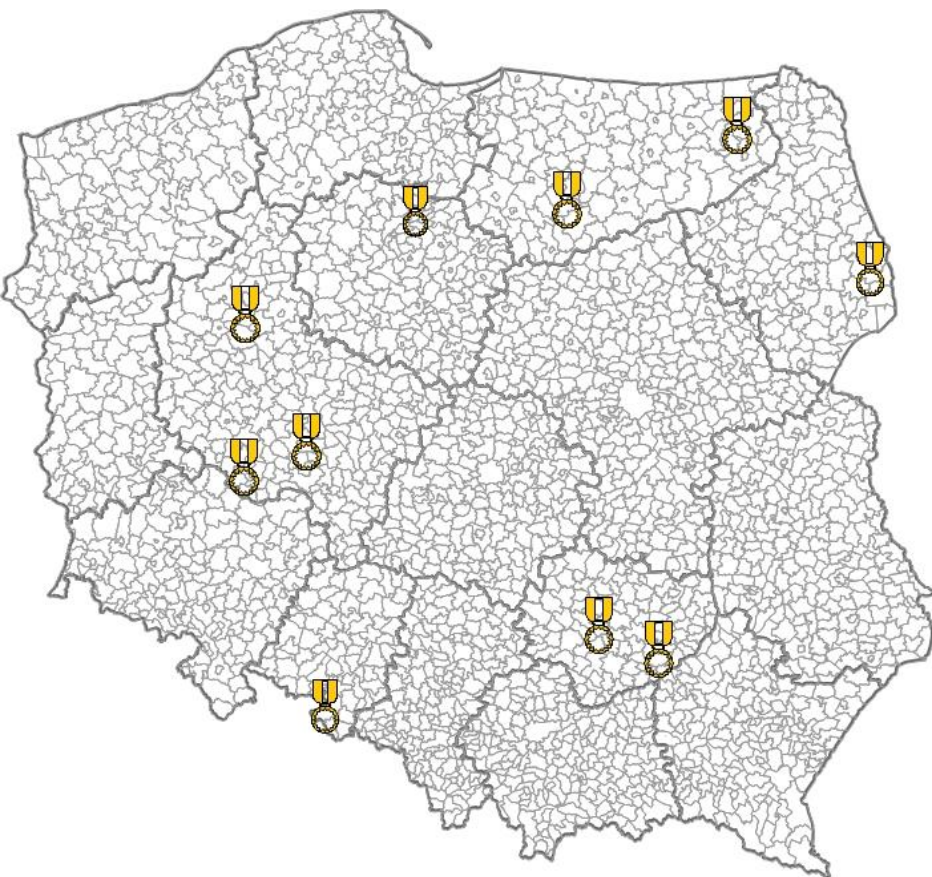
Propozycje wsparcia smart villages w latach 2021(23)-2027

- Interwencja ukierunkowana na środowisko z wymogiem cyfryzacji.
- Innowacje TAK, ale zależne od potrzeb lokalnych.
- Wsparcie w skali mikro – poziom sołectw.
- Finansowanie koncepcji a następnie jej wdrażania – możliwe także z innych źródeł.
- Powiązanie z lokalnymi strategiami rozwoju (LSR).
- Skupienie się na małych projektach.

Inspiracje dla obszarów górskich i podgórskich

Laureaci konkursu Moja SMART wieś

Źródło: oprac. Łukasz Komorowski

Katalog tematyczny zgłoszeń na konkurs Moja SMART wieś

inteligentne
zarządzenie energią
i bezpieczeństwem
energetycznym

działania na rzecz
środowiska
naturalnego

idee społeczeństwa
obywatelskiego

elementy
wpływające na
poprawę jakości i
poziomu życia

działania na rzecz
poprawy
infrastruktury
technicznej i
społecznej

działania
poprawiające
poziom edukacji i
rozwijające
kompetencje

usprawnienia w
kontakcie pomiędzy
mieszkańcami
gminy

promocja kultury
oraz dziedzictwa
materialnego i
niematerialnego

inteligentne
rozwiązania z
zakresu rolnictwa i
gospodarki
żywnościowej

Konkluzje

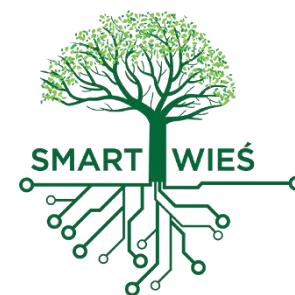
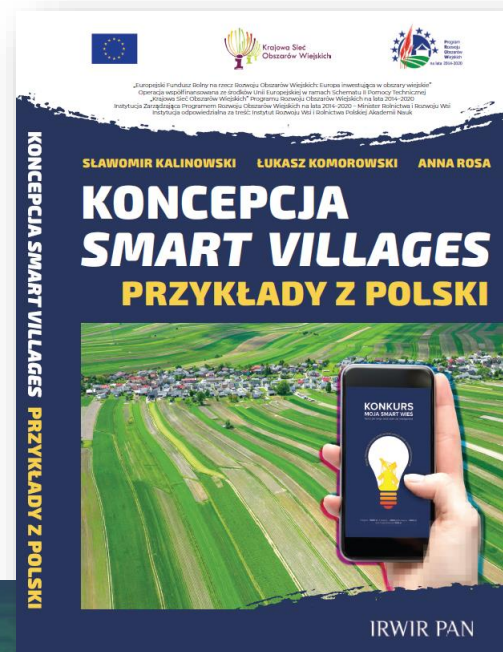
- Nie ma jednego sposobu na bycie smart, ale katalog potrzeb jest podobny (choć otwarty!).
- Smart wsie już istnieją, często nie wiedząc/nie identyfikując się w ten sposób.
- Inteligentne ≠ zaawansowane technologicznie – technologie są ważne jako narzędzie, a nie jako cel sam w sobie.
- Smart inicjatywy są finansowane z różnych źródeł: europejskich, krajowych, samorządowych, funduszy sołeckich i budżetów prywatnych.
- Inicjatorem jest zwykle lokalny lider (sołtys, wójt, radny itp.) – należy ich wspierać!
- Koncepcja smart villages jest gotowa na kolejny etap - elastyczne wsparcie systemowe i finansowe.

Konkluzje

- Inicjatywy wpisujące się w koncepcję smart villages mają bardzo szeroki zasięg zarówno terytorialny, jak i tematyczny.
- Można zidentyfikować przykłady pochodzące wprost z obszarów górskich i podgórskich, zwłaszcza rejonu Alp i Pirenejów.
- Dotyczą one różnych działań, powiązanych najczęściej z dostępem do usług publicznych, rozwojem turystyki, czy generalnie zarządzaniem tego typu obszarami. Mówimy w tym aspekcie zarówno o innowacjach społecznych i technologicznych, jak i organizacyjnych.
- Przykłady smart rozwiązań z Polski najczęściej pochodzą spoza obszarów górskich i wyżyn – co nie oznacza, że nie występują tam takowe! Po prostu jak do tej pory nie zostały jeszcze publicznie zaprezentowane. Poza tym, wiele smart rozwiązań ma charakter uniwersalny i może być inspiracją do działań w wielu miejscach kontynentu, bez względu na wysokość nad poziomem morza.
- Bank dobrych praktyk wymaga stałej aktualizacji. Warto więc chwalić się swoimi realizacjami i pomysłami!

Sławomir Kalinowski
IRWiR PAN

Współpraca: Łukasz Komorowski

50
1971-2021